

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

БІЛОУС НІНА МИХАЙЛІВНА

УДК 330.87:368.03(043.3)

**КОРПОРАТИВНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ
СТІЙКІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Рівне – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному університеті водного господарства та природокористування Міністерства освіти і науки України (м. Рівне).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Сазонець Ігор Леонідович,
Національний університет водного господарства
та природокористування (м. Рівне),
завідувач кафедри державного
управління, документознавства
та інформаційної діяльності

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Семенов Андрій Григорович,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя),
завідувач кафедри економіки підприємства

кандидат економічних наук
Матвієць Максим Володимирович,
Державне підприємство «Конструкторське бюро
«Південне» ім. М.К. Янгеля» (м. Дніпропетровськ),
провідний економіст

Захист дисертації відбудеться «15» січня 2016 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 47.104.07 у Національному університеті водного господарства та природокористування за адресою: 33028, м. Рівне, вул. Соборна, 11, ауд. 103 (конференц-зала).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету водного господарства та природокористування за адресою: 33002, м. Рівне, вул. Приходька, 75.

Автореферат розіслано «14» грудня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

О.В. Павелко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Трансформація розвитку ринкового середовища зумовила зміну поглядів науковців і практиків на процес управління корпоративною структурою. Інноваційно-науковий напрям визначає формування сучасної концепції стратегічного управління за критеріями стійкості на основі розробки та реалізації успішної корпоративної бізнес-моделі компаній зі страхування життя.

Стратегічне управління стійкістю страхових компаній здійснюється в умовах динамічної зміни факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на якість розробки корпоративних бізнес-моделей. Тому, важливими теоретичними і прикладними аспектами, які потребують подальшого опрацювання, є поглиблення парадигми стратегічного управління страховою компанією крізь призму положень концепції бізнес-моделювання, що надає можливість уточнення поняття «бізнес-модель» страхової компанії, визначення основних характеристик бізнес-моделі, формування комплексної системи оцінки ефективності та стійкості бізнес-моделі управління в умовах мінливості факторів середовища.

Теоретичним підґрунтям дослідження діяльності організацій та стратегічного управління корпоративними структурами стали праці зарубіжних учених, зокрема Д. Аакера, І. Ансоффа, Д. Бленда, Т. Гениберг, Х. Герберу, Р. Глейзера, В. Єфремова, Б. Карлоффа, Е. Кемпбел-Харта, А. Манеса, Г. Минцберга, М. Портера, А. Соолятте, А. Томпсона, Б. Фелпса, а також вітчизняних науковців В. Аранчій, І. Бланка, Т. Гринько, О. Диканя, М. Матвійця, І. Сазонця, А. Семенова, С. Харченка, З. Шершньової та інших.

Питання управління стійкістю суб'єктів господарювання в ринковій економіці розглянуто у наукових роботах таких зарубіжних і вітчизняних науковців, як: В. Бігдаш, Т. Кузнецова, М. Мальчик, Н. Мамонтова, А. Наливайко, А. Остельвальдер, В. Павлов, І. Павленко, Н. Стрекалова, Р. Фатхудинов, Н. Ревуцька, Л. Шірінян.

Дослідження оцінки стійкості страхових компаній знайшли своє відображення у працях І. Алексєєвої, В. Базилевича, О. Вовчак, О. Гаманкова, Н. Добоша, О. Залєтова, О. Заруби, О. Козьменко, Л. Орланюк-Малицької, В. Огліх, В. Плиси, В. Рєнко, Т. Ротової, О. Рядно, Н. Ткаченко, Х. Фолькера, В. Шахова.

Необхідність і практичне значення вирішення цих питань обумовили вибір теми, визначили мету й завдання дисертаційної роботи, її структуру та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне), зокрема за науково-дослідними темами: «Вдосконалення економічного механізму використання ресурсного потенціалу суб'єктами господарювання» (номер державної реєстрації 0112U001124, 2012–2015 рр.), де автором запропоновано бізнес-моделі корпоративних стратегій управління страхових компаній, методик оцінювання стійкості в управлінні суб'єкта страхування життя, та «Теоретико-методологічні засади модернізації інституційних механізмів державного управління процесами сталого просторового розвитку» (номер державної реєстрації 0111U002195, 2012–2015 рр.), у межах якої здобувачем визначено інтегральну оцінку стійкості страхових компаній на

регіональному рівні; відображено формування бізнес-моделей корпоративних стратегій поведінки страхових компаній.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне узагальнення та розробка практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення стратегічного управління стійкістю страхових компаній на засадах корпоративного бізнес-моделювання.

Досягнення визначеної мети обумовило вирішення таких *завдань*:

- розкрити теоретичне трактування змісту бізнес-моделей та корпоративних стратегій управління;
- уточнити сутнісне тлумачення стійкості суб'єктів господарювання;
- дослідити підходи до оцінювання стійкості в стратегічному управлінні суб'єкта страхування життя з подальшим їх удосконаленням;
- здійснити аналітичну оцінку основних тенденцій забезпечення стратегічного управління стійкістю страхових компаній на основі системи показників та за методикою тестів раннього попередження;
- узагальнити найбільш поширені стратегії розвитку страхових компаній та встановити їх відповідність корпоративним бізнес-моделям;
- розвинути оцінювання ролі зовнішніх та внутрішніх факторів стійкості в управлінні страховими компаніями з використанням економіко-математичного моделювання;
- удосконалити систему оцінювання стійкості страхової компанії та запропонувати підхід до покращення характеристик корпоративної бізнес-моделі страхової компанії;
- запропонувати перспективні напрями розвитку процесів стратегічного управління безпекою страхових компаній;
- обґрунтувати підходи до підвищення надійності діяльності страхових компаній за рахунок диверсифікації інвестиційного портфеля.

Об'єктом дослідження є процес стратегічного управління стійкістю страхових компаній із застосуванням корпоративних бізнес-моделей.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні підходи щодо використання корпоративних бізнес-моделей в стратегічному управлінні стійкістю страхових компаній.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною основою дисертаційної роботи є класичні положення сучасної економічної теорії, інноваційного розвитку, економіки підприємства, регіональної економіки. Для досягнення мети використано такі методи дослідження, як: монографічний, системно-структурний, порівняльний, абстрактно-логічний (при дослідженні теоретичних основ бізнес-моделей корпоративних стратегій в управлінні стійкістю страхових компаній); методи фінансово-економічного аналізу, в тому числі методика тестів раннього попередження; методи економіко-математичного моделювання, а саме: методи кластерного аналізу, багатфакторного та регресійного аналізу, графічний і табличний методи (при розгляді основних тенденцій забезпечення стратегічного управління стійкістю страхових компаній); графо-аналітичний метод (з метою удосконалення системи оцінювання стійкості страхових компаній).

Для опрацювання та обробки статистичних даних застосовано програмні пакети «MS Excel», «SPSS Statistics 10.0».

Інформаційною базою дослідження є річна фінансова та статистична звітність страхових компаній, нормативні документи з питань розвитку страхового ринку Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, звіти Державної служби статистики України, дані Ліги страхових організацій, а також результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення корпоративних бізнес-моделей у стратегічному управлінні стійкістю компаній зі страхування життя.

Основні результати дисертаційної роботи, які визначаються науковою новизною, полягають у наступному:

вперше:

– здійснено позиціонування компаній зі страхування життя в Україні за основними стратегіями розвитку та встановлено відповідність між корпоративними бізнес-моделями та стратегіями розвитку страхових компаній, що надає можливість узагальнити закономірності стратегічного управління стійкістю страхових компаній;

удосконалено:

– класифікацію факторів стійкості страхових компаній, що, на відміну від існуючих, уможливує ідентифікацію використання факторів страховиків за ознаками керованості та деталізує поділ внутрішніх чинників за функціональними видами діяльності страхових компаній;

– теоретичні засади бізнес-моделі формування корпоративних стратегій, які, на відміну від існуючих, враховують специфіку компаній у сфері страхування життя і надають змогу уточнити сутнісне трактування бізнес-моделі та корпоративних стратегій управління;

– систему оцінювання стійкості страхової компанії шляхом формування моделі «Ромб стійкості страховика», яка, на відміну від існуючих, передбачає включення специфічних для сфери страхування життя показників та обґрунтування їх нормативних значень, що дозволяє здійснити комплексний моніторинг стійкості страховика з урахуванням чотирьох функціональних видів діяльності страхової компанії (страхової, інвестиційної, фінансової та іншої операційної);

– наукові підходи до оцінювання потенціалу страховика як одного з критеріїв стійкості, що надають можливість враховувати особливості бізнес-процесів суб'єктів страхування життя, які поєднують функції накопичення та забезпечення;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні основи визначення стійкості суб'єкта господарювання та уточнення поняття «стійкість страхової компанії» як динамічної рівноваги основних функціональних видів діяльності компанії (страхової, інвестиційної, фінансової, іншої операційної), що дозволяє забезпечувати її зростання на засадах збалансованості в стратегічному управлінні;

– прикладні аспекти застосування методів економіко-математичного моделювання на підставі моделей лінійної множинної регресії, які дозволяють

встановити найвагоміші зовнішні та внутрішні фактори стійкості страхових компаній в умовах використання різних корпоративних бізнес-моделей;

– методичні підходи до визначення показника комплексної оцінки стійкості на основі багатовимірного аналізу страхових компаній, що, на відміну від існуючих, базується на використанні розробленої економіко-математичної моделі багатофакторного та регресійного аналізу і дозволяє оцінити передумови для забезпечення ефективного стратегічного управління розвитком страховика;

– напрями диверсифікації інвестиційних портфелів страховиків за рахунок впровадження інноваційних страхових продуктів з метою підвищення їх якості, що надає можливість більш повної реалізації корпоративних бізнес-моделей в діяльності страхових компаній.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій. У ТзОВ «Broker service group» впроваджено пропозиції, які стосуються моделювання процесів забезпечення стійкості компанії в стратегічному управлінні (довідка № 160 від 18.08.2015 р.). Наукові результати використовуються ПрАТ «Страховою групою «ТАС» у процесі удосконалення стратегії формування стійкості страхової компанії (довідка № 193 від 21.08.2015 р.).

Основні теоретичні висновки і науково-практичні рекомендації автора впроваджено у навчальний процес Національного університету водного господарства та природокористування при вивченні дисциплін «Економіка підприємства», «Страхові послуги», «Управління корпоративним капіталом», «Фінансово-економічна діяльність», «Страховий менеджмент» та проведенні дипломування (довідка № 75 від 6.08.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, які викладено в дисертації і виносяться на захист, отримано автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні і практичні положення дисертаційної роботи пройшли апробацію на 4 міжнародних науково-практичних конференціях: «Європейська інтеграція і перспективи розвитку економічного потенціалу України на сучасному етапі» (м. Дніпропетровськ, 2007 р.), «Бізнес-плани інвестиційних проектів розвитку Дніпропетровщини» (м. Дніпропетровськ, 2007 р.), «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки» (м. Тернопіль, 2011 р.), «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України» (м. Луцьк, 2011 р.) та 1 регіональній конференції «Стратегические решения информационного развития экономики, общества и бизнеса на современном этапе» (АР Крым, Украина, 2012 г.).

Публікації. Основні наукові результати опубліковано в 14 наукових працях, у тому числі: 1 монографія у співавторстві (30,5 д.а., з них 0,3 д.а., належать особисто автору); 7 статей у наукових фахових виданнях, з яких 5 – одноосібних (3,3 д.а., з них 2,85 д.а. належать особисто автору); 1 стаття – у виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз даних (0,3 д.а.); 5 – у матеріалах науково-практичних конференцій (1,2 д.а.). Загальний обсяг публікацій становить 35,3 д.а., з яких особисто автору належить 4,65 д.а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 256 сторінок друкованого тексту (185 сторінок – основного), що містить 30 таблиць, 37 рисунків, список використаних джерел, який налічує 235 найменувань на 23 сторінках, та 13 додатків на 48 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення наукових результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі – **«Теоретико-методичні основи формування корпоративних бізнес-моделей в стратегічному управлінні»** – розкрито теоретичне трактування змісту понять «бізнес-модель» та «корпоративні стратегії», уточнено сутнісне тлумачення стійкості суб'єктів господарювання, досліджено наявні методики оцінювання стійкості в стратегічному управлінні суб'єкта страхування життя з подальшим їх удосконаленням.

Проведене наукове дослідження понятійно-термінологічного апарату стало підґрунтям для визначення поняття «бізнес-модель», яке розглядається як формалізована схема функціонування бізнесу компанії, що спрямована на отримання прибутку. Дескриптивний підхід дозволяє розширити погляди на бізнес-модель як на аналітичний інструмент для дослідження складного об'єкта (бізнес-системи), що відображає логіку бізнесу. В результаті аналізу наукових публікацій виділено дев'ять підходів до розуміння сутності поняття «бізнес-модель»: аналітичний, стратегічний, економічний, процесний, структурний, організаційний, системний, інтегрований, корпоративний. Бізнес-модель компанії доцільно трактувати як сукупність елементів, які характеризують принципову, відмінну від конкурентів логіку його функціонування на основі використання ключових компетенцій для максимально ефективного здійснення стратегічного управління у системі бізнес-процесів із метою створення продукту (послуги), що відповідає пріоритетам споживачів.

Автором проаналізовано чотири основні підходи до розгляду поняття «економічна стійкість», які існують в економічній науці: 1) динамічна рівновага економічної системи; 2) сталий розвиток (відповідно до положень концепції «sustainable development»); 3) економічне зростання; 4) фінансова стійкість і забезпечення конкурентоспроможності. Для страхових компаній важливим є дослідження стійкості з позиції усіх чотирьох охарактеризованих підходів. Проте найбільш поширений для страхових компаній – підхід з наголосом на фінансовій складовій стійкості як одній із найважливіших передумов стійкості страховика.

Для страхових компаній властиві специфічні особливості організації надання і реалізації послуг, відповідно до яких виокремлено такі функціональні види діяльності страхової компанії: страхова, фінансова, інвестиційна, інша операційна. Поточна страхова діяльність, яка включає власне страхування та перестраховування, є ключовою. Автором запропоновано власну дефініцію стійкості страхової компанії, за якою вона визначається як динамічна рівновага основних функціональних сфер діяльності компанії (страхової, інвестиційної, фінансової, іншої операційної), що

дозволяє забезпечувати стабільне збалансоване її зростання в стратегічному управлінні.

Система стратегічного управління компанією в сучасних умовах передбачає реалізацію комплексу управлінських дій, спрямованих на формування динамічної структури, здатної вести неперервну у часі та економічно успішну щодо досягнення поставлених стратегічних цілей діяльність в умовах постійного впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, зберігаючи при цьому ознаки цілісності і рівноваги соціально-економічної системи. У роботі детально обґрунтовано взаємозв'язок бізнес-моделей та корпоративної стратегії компанії в управлінні стійкістю (рис. 1).

Рис. 1. Бізнес-модель формування корпоративної стратегії

У роботі розкрито здатність компаній функціонувати та розвиватись в умовах мінливого внутрішнього і зовнішнього середовища, перебуваючи при цьому у стані динамічної рівноваги у визначений період часу в конкретній ринковій ситуації. Така динамічна рівновага може бути інтерпретована як стан економічної стійкості. Водночас економічну стійкість можна розглядати як критерій прийняття стратегічних рішень, як ключову конкурентну перевагу компанії з досягненням цілей стратегій та ефективності використання корпоративної бізнес-моделі. Засобами стратегічного управління страхова компанія забезпечує відповідний рівень стійкості, поступово його збільшуючи.

У процесі розробки корпоративної бізнес-моделі діяльності суб'єктів страхування життя і забезпечення певного рівня стратегічного управління стійкості у перспективі важливим є урахування зовнішніх та внутрішніх факторів. До «ядра»

основних факторів включаються керовані страховою компанією внутрішні фактори: достатність обсягу страхових резервів, статутний фонд, страхові виплати, кількість укладених (діючих) договорів та страхові премії. Із зовнішніх, некерованих компанією факторів, до складу «ядра» відносять: темп економічного росту, рівень фінансової освіченості та страхової культури населення, рівень інфляції та цінові очікування, рівень платоспроможного попиту на послуги страхування життя. Стійкість ринку розглянуто як важливий фактор зовнішнього середовища, що створює передумови для стійкого функціонування страхової компанії.

Методика дослідження стійкості страховиків у вітчизняній економічній науці перебуває у процесі формування. На основі узагальнення досвіду наукових публікацій представлено алгоритм дослідження стійкості суб'єкта страхування життя в стратегічному управлінні. Першим етапом дослідження є аналіз об'ємних (абсолютних) показників стійкості страховика, до яких віднесено: обсяг страхових премій, обсяг страхових виплат, розмір статутного капіталу, величина страхових резервів. Наступний етап – дослідження відносних показників, які більш точно відображають стійкість страхової компанії. До них належать показники платоспроможності, достатності страхових резервів, ліквідності активів і залежності страховика від перестраховування. Вказані показники варто доповнити системою спеціальних коефіцієнтів, розрахунок яких проводиться тільки для даного виду бізнесу. Такі коефіцієнти стосуються дослідження стійкості страхових операцій, стійкості страхового та інвестиційного портфелів компанії зі страхування життя. Проведені дослідження відзначають відсутність критеріїв та офіційно унормованих методик аналізу цих показників.

При проведенні оцінки стійкості страхової компанії слід виходити з того, що поняття «стійкість» – комплексне, тому особливу увагу необхідно надати інтегральній оцінці, тобто від системи абсолютних та відносних показників здійснити перехід до їх інтегрування. Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України з метою стандартизації процедур здійснення аналізу фінансової надійності страховиків Розпорядженням від 17.03.2005 № 3755 затверджено Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків, які базуються на тестах раннього попередження та на звітності страховиків і передбачають бальну оцінку. В дисертації для оцінки стійкості страхових компаній використано вказану методику тестів раннього попередження, а також обґрунтовано доцільність інтегральної оцінки з використанням розробленої автором моделі «Ромб стійкості страховика».

Автором підкреслено важливість оцінки стійкості не лише окремих суб'єктів страхування життя, а й в цілому оцінки стійкості ринку страхування життя. При цьому доречним є звернення до зарубіжного досвіду оцінювання, що передбачає використання системи показників: індекса Герфіндаля-Гіршмана, коефіцієнтів концентрації, варіації Уільямсона, регіональної асиметрії.

У другому розділі – **«Напрями та тенденції стратегічного управління стійкістю страхових компаній»** – здійснено аналітичну оцінку основних тенденцій забезпечення стратегічного управління стійкістю страхових компаній на основі системи показників та за методиками інтегральної оцінки. Узагальнено найбільш поширені стратегії розвитку страхових компаній та встановлено їх відповідність із

корпоративними бізнес-моделями; здійснено оцінювання ролі зовнішніх та внутрішніх факторів стійкості в управлінні страховими компаніями з використанням економіко-математичного моделювання.

Станом на початок 2014 року в Україні функціонували 62 страхові компанії зі страхування життя. Основну частку валових страхових премій (98,3%) акумулювали 20 страхових компаній (32,3% всіх компаній, що діяли на ринку страхування життя). Наведені показники дозволяють охарактеризувати ринок страхування життя України як помірно монополізований (табл. 1).

Таблиця 1

Показники найбільших компаній України зі страхування життя

№ з/п	Назва компанії	Страхові премії станом на 01.01.2014, тис.грн.		Зареєстрований капітал, тис. грн.		Страхові резерви станом на 01.01.2014, тис.грн.	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.	ПрАТ «Ренесанс Життя»	557884,0	22,5	26000,0	1,5	100159,0	2,6
2.	ПрАТ УАСК «АСКА-ЖИТТЯ»	348349,0	14,1	19385,0	1,1	161967,0	4,2
3.	ПрАТ «АЛІКО Україна»	301774,0	12,2	102925,0	6,0	1008149,0	26,2
4.	ПрАТ «ГРАВЕ Україна страхування життя»	151597,7	6,1	26903,1	1,6	736669,7	19,2
5.	ПрАТ «Страхова група «ТАС»»	145916,0	5,9	46306,0	2,7	614547,0	16,0
6.	ПрАТ СК «ПЗУ Україна страхування життя»	119857,1	4,8	18701,1	1,1	241981,0	6,3
7.	ПрАТ СК «Ейгон Лайф Україна»	117478,7	4,7	46499,9	2,7	151382,1	3,9
8.	ПрАТ СК «Дельта життя»	86297,0	3,5	11000,0	0,6	16125,0	0,4
9.	ПрАТ СК «Юпітер Страхування життя Вієнна «Іншуранс Груп»	41129,0	1,7	33551,0	2,0	79765,0	2,1
10.	ТДВ СК «Іллічівська»	21067,9	0,9	27480,0	1,6	78856,0	2,1
11.	ПрАТ СК «КД Життя»	17564,0	0,7	36015,0	2,1	61872,0	1,6
12.	ПрАТ СК «ЕККО»	8968,8	0,4	26450,0	1,5	41109,0	1,1
13.	ПАТ СК «Блакитний поліс»	3293,0	0,1	15950,0	0,9	49583,0	1,3
14.	ПрАТ СК «Теком-Життя»	2219,5	0,1	17200,0	1,0	22866,0	0,6
	Всього за наведеними компаніями:	1923395,7	77,7	454 366,1	26,4	3365030,8	87,6
	Всього по Україні:	2476682,6	100,0	1712691,2	100,0	3845343,5	100,0

Дослідження показали, що стратегії більшості компаній-лідерів є виправдані позитивними тенденціями їх розвитку. Запорукою збереження стійкості протягом аналізованого періоду стали такі передумови:

1. Вхідження страхової компанії у структуру промислової групи. У цьому випадку страховик не залежить від роздрібного продажу страхових продуктів, його ключове завдання – забезпечення потреб групи в страхуванні. Така співпраця гарантувала постійний попит на послуги компанії (наприклад, ПрАТ «Страхова група «ТАС»).

2. Наявність впливового іноземного акціонера зі значним капіталом та великим досвідом успішного ведення корпоративного страхового бізнесу у багатьох країнах світу (наприклад, ПрАТ «Аліко Україна»).

3. Стратегія значно менших страховиків, які контролюються компаніями з високим рівнем надійності, що привертає до них увагу страхувальників (наприклад, ПрАТ СК «Юпітер Страхування життя Вієнна «Іншуранс Груп»).

Для поглибленого аналізу було визначено страхові компанії, які використовують різні корпоративні бізнес-моделі діяльності:

- страхові компанії з значною часткою іноземного капіталу;
- страхові компанії, засновані на використанні вітчизняного капіталу;
- страхові кептивні компанії, що функціонують на основі вітчизняного капіталу;
- страхові компанії, що входять до сфери впливу банківських установ, з якими підкріплено співпрацю фактом співволодіння.

З метою порівняння стійкості чотирьох корпоративних бізнес-моделей у дисертаційній роботі було здійснено дослідження абсолютних та відносних показників економічної стійкості, а також визначено інтегральний показник за методикою тестів раннього попередження.

Результати аналітичного дослідження дозволили побудувати матрицю формування бізнес-моделей стратегій компаній зі страхування життя (рис. 2).

Рис. 2. Матриця формування бізнес-моделей стратегій компаній зі страхування життя

Цифрами позначено:

ПОЛЕ 1: 3.ПрАТ «АЛІКО УКРАЇНА», 5.ПрАТ «Страхова група «ТАС», 6.ПрАТ СК «ПЗУ Україна страхування життя», 7. ПрАТ СК «Ейгон Лайф Україна», 9. ПрАТ СК «Юпітер Страхування життя Вієнна Іншуранс Груп», 10.ТДВ СК «Іллічівська»;

ПОЛЕ 2: 4.ПрАТ «ГРАВЕ Україна страхування життя», 8.ПрАТ СК «Дельта життя», 11.ПрАТ СК «КД Життя», 12. ПрАТ СК «ЕККО», 13.ПАТ СК «Блакитний поліс», 14.ПрАТ СК «Теком-Життя»;

ПОЛЕ 3: 2.ПрАТ УАСК «АСКА-ЖИТТЯ»;

ПОЛЕ 4: 1.ПрАТ «Ренесанс Життя».

Компанії, які потрапили в поле 1, дотримуються стратегії переслідувача лідера – агресивної стратегії продажів страхових продуктів, але для продовження експансії ринку страховиків може виникнути потреба у збільшенні активів. Компанії, які потрапили у поле 2, дотримуються стратегії виживання, якій характерна деяка втрата позицій на ринку та скорочення економічного потенціалу. Компанія, яка знаходиться у полі 3, за рахунок стратегії невикористаних можливостей і ефективної інвестиційної діяльності має шанс збільшити свій економічний потенціал. До поля 4

потрапила лише одна компанія, яка реалізувала стратегію лідера ринку та забезпечила зростання активів.

Визначальним фактором у виборі виду стратегії виступає рівень стійкості. Практика бізнесу свідчить, що успішну стратегію не можна скопіювати і єдиної стратегії для всіх компаній також не існує. Перебуваючи в однакових зовнішніх умовах функціонування, досліджувані страхові компанії застосовують різні стратегії поведінки з метою забезпечення стійкості, інколи – зовсім протилежні. Проте варто зауважити, що обрані стратегії дали змогу компаніям з іноземним капіталом увійти до кола лідера та до кола переслідувача лідера і отримати провідні позиції на українському ринку (рис. 3).

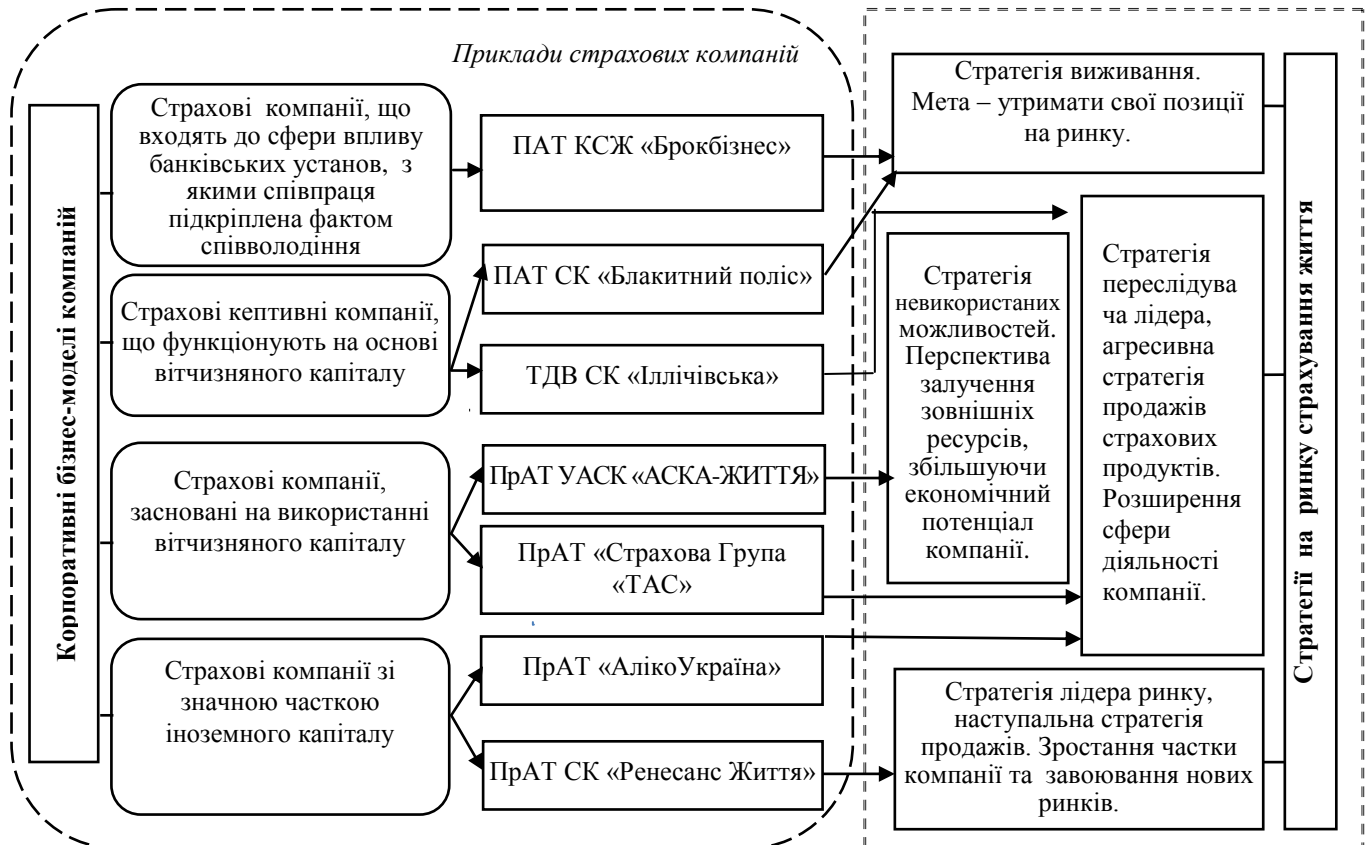

Рис. 3. Відповідність між корпоративними бізнес-моделями та стратегіями розвитку компаній страхування життя

Український страховий сектор відчуває достатньо сильний вплив іноземного капіталу, що в подальшому посилюватиметься. Однією із провідних світових стратегій у сфері страхування життя є нарощування рівня капіталізації компаній шляхом злиття та поглинання страхового бізнесу. Емпірично доведено, що висококонцентровані ринки – стійкіші до проявів кризових явищ, а страхові компанії зі значною ринковою часткою перетворюються на інноваційних лідерів: запозичують кращий досвід у світових лідерів, що суттєво прискорює динаміку розвитку страхового сектору в цілому. Оскільки обмеження глобалізації є нереальним, єдині правильні дії за цих умов – формування ефективних корпоративних бізнес-моделей управління страховими відносинами.

Результати дослідження відносних фінансово-економічних показників стійкості та потенціалу страхових компаній, підкріплені розрахунками інтегральних показників за тестами раннього попередження, дозволяють стверджувати, що нині

найбільш стійкою бізнес-моделлю компанії страхування життя в Україні є страховий бізнес, побудований на засадах кептивного вітчизняного капіталу. Така бізнес-модель характеризується найвищим запасом міцності, що дозволяє компанії зберігати стійкість у межах нормативних значень показників та швидко відновлювати позитивну динаміку розвитку після спаду ділової активності, як це було під час кризових 2008-2009 рр.

Важливо оцінити роль окремих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища страхових компаній у формуванні стратегії стійкості. Прийнявши інтегральну оцінку за тестами раннього попередження за результируючу ознаку, визначено вплив ключових факторів внутрішнього і зовнішнього середовища на стійкість компаній, використовуючи багатофакторні регресійні моделі для різних видів корпоративних бізнес-моделей страхових компаній.

На основі проведеного автором аналізу розроблено економіко-математичні моделі лінійної множинної регресії залежності інтегрального показника стійкості за тестами раннього попередження від внутрішніх та зовнішніх факторів для корпоративної бізнес-моделі страхової компанії, заснованої на вітчизняному капіталі:

– регресійна модель залежності від внутрішніх факторів:

$$Y = 2,78 - 4,8110 \cdot X_1 - 1,7110 \cdot X_2 - 2,7510 \cdot X_3 + 3,7810 \cdot X_4, \quad (1)$$

де Y – інтегральний показник стійкості за тестами раннього попередження, %; X_1 – обсяг страхових премій, тис. грн., X_2 – страхові виплати, тис. грн., X_3 – статутний капітал, тис. грн., X_4 – страхові резерви, тис. грн.;

– регресійна модель залежності від зовнішніх факторів:

$$Y = 6,13 - 0,1410 \cdot X_5 + 3,76X_6 - 0,01X_7 - 0,01X_8, \quad (2)$$

де Y – інтегральний показник стійкості за тестами раннього попередження; X_5 – індекс «Герфіндаля-Гіршмана»; X_6 – частка витрат на страхування життя у витратах населення, %; X_7 – індекс споживчих цін (відношення до попереднього року, %); X_8 – індекси фізичного обсягу ВВП, %.

Адекватність даних моделей підтверджується високими значеннями коефіцієнтів детермінації (відповідно $R^2_{\text{в}}=0,97$ та $R^2_{\text{з}}=0,83$).

Доведено, що поступове збільшення попиту населення на послуги страхування життя і зростання довіри до страховиків позитивно впливає на стійкість корпоративної бізнес-моделі страхових компаній, діяльність яких заснована на вітчизняному капіталі. Запорукою стійкості вітчизняних страховиків є сформовані страхові резерви, які постійно зростають (головне джерело інвестицій). Тому, ефективна інвестиційна політика – важливий крок до стійкого розвитку таких компаній.

Фактори, які негативно впливають на стійкість страхових компаній, заснованих на вітчизняному капіталі, це інфляція та процеси монополізації ринку страхування життя, оскільки вітчизняним страховикам важко конкурувати з потужними гравцями ринку – іноземними компаніями. Про недосконалість внутрішнього

менеджменту вітчизняних страховиків свідчить те, що вони не змогли скористатися власними сильними сторонами та зовнішніми сприятливими можливостями для досягнення стратегічних цілей. Отже, стратегічний менеджмент компаній корпоративної бізнес-моделі, заснованої на використанні вітчизняного капіталу, потребує удосконалення.

Результати економіко-математичного моделювання для компаній з іншими бізнес-моделями, які представлено в дисертаційній роботі, вказують залежність рівня стійкості компаній на ринку страхування життя України від інфляційних процесів, циклічних коливань економічного росту, низького платоспроможного попиту населення на послуги страхування життя, що не забезпечує необхідного темпу росту страхових премій. Причинами, які також негативно впливають на стійкість компаній, є негнучка економічна політика страховиків, що позначається на маневреності власного капіталу, і недосконала інвестиційна політика.

Стратегічне управління стійкістю страхових компаній неможливе без глибокого аналізу сучасного стану як всієї галузі, так і її регіональних особливостей. Проведене дослідження розкрило суттєві диспропорції регіонального розвитку страхування життя та укріплення цієї нерівномірності. Спостерігається підвищення рівня концентрації діяльності зі страхування життя у м. Києві та кількох регіональних центрах, незважаючи на розширення філіальної мережі страхових компаній. Для узагальнення регіональних аспектів розвитку діяльності зі страхування життя з точки зору створення у регіонах сприятливих умов для забезпечення стійкості функціонування страхових компаній було здійснено кластерний аналіз за методом Варда та виділено 4 кластери.

Кластер 1, до складу якого увійшли страхові компанії м. Києва, є лідером. За 2013 рік ці компанії отримали 98% валових надходжень страхових платежів, створили 95,4% резервів зі страхування життя, здійснили 97,2% усіх страхових виплат, сплатили 94,7% викупних сум, уклали 99,9% договорів та застрахували 99,5% фізичних осіб по Україні. Страхові компанії м. Києва обслуговують 71,8% усіх фізичних осіб, які мають поліси страхування життя в Україні. Отже, ринок страхування життя є висококонцентрованим.

Кластер 2, який займає друге місце за показниками ресурсів страхових компаній, включає страхові компанії Харківської, Одеської та Львівської областей, проте обслуговують вони лише близько 2% ринку страхування життя України. Учасники кластеру 2 демонструють найбільш стійку позицію на ринку і утримують завойовану ними ринкову нішу впродовж останніх років. Ці дані свідчать про нерозвиненість страхового ринку країни, а також про його низьку регіональну диверсифікацію. Така ситуація не створює умов для економічно стійкого функціонування компаній.

У третьому розділі – **«Удосконалення стратегічного управління стійкістю суб'єктів страхування життя»** – здійснено удосконалення системи оцінювання стійкості страхових компаній та запропоновано підхід до покращення характеристик корпоративних бізнес-моделей страхових компаній; вказано перспективні напрями розвитку процесів стратегічного управління безпекою страхових компаній, сформовано шляхи підвищення надійності діяльності страхових компаній за рахунок диверсифікації інвестиційного портфеля.

Досвід функціонування страхових компаній свідчить про наявність багатьох проблем, за умови вирішення яких може підвищитися результативність їх діяльності при вдосконаленні аналітичної бази механізму управління стратегічним розвитком. Цю складову неможливо якісно сформулювати без своєчасного і всебічного оцінювання стійкості страховика.

У дисертаційній роботі запропоновано власну методику оцінювання стійкості суб'єктів страхування життя за моделлю «Ромб стійкості страховика», яка передбачає включення специфічних для сфери страхування життя показників та обґрунтовано їх нормативні значення. Рекомендована методика дозволяє здійснити комплексне оцінювання стійкості страховика з урахуванням чотирьох видів діяльності страхової компанії (страхової, інвестиційної, фінансової та іншої операційної). Варіанти вибору корпоративної стратегії відображено у табл. 2.

Таблиця 2

Характеристики корпоративної бізнес-моделі в стратегічному управлінні страховою компанією зі страхування життя

Стратегічні альтернативи	Варіанти співвідношення стану стійкості, потенціалу компанії та здатності компанії до розвитку								
	СабсПвЗв	СабсПвЗс	СабсПвЗн	СнестПсЗв	СнормПсЗс	СнестПсЗс	СнормПнЗв	СкризПнЗн	СкризПнЗс
	СнормПвЗв	СнормПсЗв	СабсПнЗв	СнестПвЗс		СнестПвЗн	СнормПнЗс	СнормПнЗн	СабсПнЗс
СабсПсЗв	СабсПсЗс	СнестПвЗв	СнормПвЗс	СнормПсЗн	СнестПнЗв	СабсПнЗн	СкризПсЗн	СабсПсЗн	
Основний напрямок	Підтримувати позицію, інвестувати для росту		Розвиватися за сприятливих обставин		Вибірково інвестувати	Стабілізувати й збільшувати прибуток та рентабельність		Подолати кризові явища, трансформувати	
Базова стратегія	Інтенсивне зростання S ₁ , S ₂ , S ₃ , S ₄ , S ₉		Стабілізація, ріст S ₂ , S ₃ , S ₄ , S ₆			Виживання, Стабілізація S ₅ , S ₆ , S ₇		Виживання, Скорочення S ₇ , S ₈ , S ₉	
Частка ринку	Підтримувати або нарощувати лідерство		Зберігати положення, вибірково інвестувати в збільшення частки		Підтримувати, або помірковано вкладати кошти		Вибірково інвестувати або шукати нові ринки		
Страхові продукти	Розширити Асортимент страхових продуктів		Диференціювати страхові продукти для ключових сегментів ринку		Виводити з ринку менш успішні страхові продукти		Агресивно скорочувати		
Цінова політика	Зберігати, вибірково зменшувати		Стабілізувати		Агресивна цінова політика з метою збільшення прибутку й частки ринку				
Інвестиції	Зростання капіталу		Вибірково інвестувати		Обмежити капітальні вкладення		Залучати		

Умовні позначення:

Види стратегій:

- інтенсивного росту (S₁),
- концентрованого росту (S₂),
- інтегрованого росту (S₃)
- диверсифікованого росту (S₄),
- економії (S₅),
- стабілізації (S₆),
- розкрутки або зсуву (S₇),

- скорочення (S₈),
- переходу (S₉).

Типи стійкості страховика:

- Сабс – абсолютна стійкість;
- Снорм – нормальна стійкість;
- Снест – нестійкий стан;
- Скриз – кризовий стан.

Рівень потенціалу страхової компанії:

- Пв - високий,
- Пс - середній
- Пн – низький.

Здатність компанії до розвитку:

- Зв - високий,
- Зс – середній,
- Зн – низький.

Для полегшення процесу формування результуючої корпоративної стратегії розвитку страхової компанії й обґрунтування необхідності трансформаційних змін необхідно поєднувати результати оцінювання за методикою «Ромб стійкості» (абсолютна стійкість, нормальна стійкість, нестійкий стан, кризовий стан) з оцінкою рівня потенціалу страхової компанії, що може бути оцінений як високий, середній, низький, та здатністю компанії до розвитку (може бути ідентифікована як висока, середня, низька). Оскільки кожна страхова компанія постійно перебуває під впливом низки факторів зовнішнього середовища, з якою необхідно рахуватися, узгоджуючи власні інтереси з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, то актуальним питанням є оцінка безпеки зовнішнього середовища, яку можна розглядати як міру гармонізації в часі та просторі інтересів страховика з інтересами складових навколишнього середовища, насамперед ринку.

Для оцінки рівня безпеки ринку страхування життя, що є важливою передумовою для розвитку страхового бізнесу, у дисертації розроблено економіко-математичну модель узагальненого показника комплексної оцінки рівня безпеки регіональних ринків страхування життя:

$$y = 0,261x_1 + 0,260x_2 + 0,147x_3 + 0,083x_4 + 0,248x_5, \quad (3)$$

де y – рівень безпеки регіональних ринків страхування життя; X_1 – показник щільності страхування життя, грн./особу; X_2 – показник проникнення страхування життя, %; X_3 – інвестиційний дохід від розміщення резервів зі страхування життя, %; X_4 – частка перестраховиків у резервах, %; X_5 – рівень страхових виплат, %.

Для забезпечення належного рівня економічної безпеки необхідно удосконалити бізнес-процеси страхових компаній, створюючи механізми для детінізації їх реалізації; уніфікувати законодавчі правила та вимоги, покращити систему нагляду за їх діяльністю, створити умови для добросовісної конкуренції та інвестиційної діяльності страховиків.

У роботі доведено, що вільні кошти страховиків не повною мірою трансформуються в інвестиційні ресурси. Страхові компанії, які працюють на ринку страхування життя, мають слабо диверсифіковані інвестиційні портфелі. Ця особливість притаманна як страховим компаніям з вітчизняним капіталом, так і компаніям з іноземним капіталом. Вирішення цієї проблеми потребує насамперед удосконалення нормативно-правової бази та оптимізації моделей управління інвестиційними портфелями страхових компаній. У зв'язку з цим особливу увагу страховики повинні приділяти власній інвестиційній політиці та освоєнню нових інвестиційних продуктів, серед яких unit-linked insurance plan (ULIP), що представляє собою гібрид класичного накопичувального страхування життя з інвестиційною складовою у вигляді пайових фондів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі проведеного дослідження сформовано теоретико-методичні основи та вирішено наукове завдання з удосконалення стратегічного управління стійкістю страхових компаній на засадах корпоративного бізнес-моделювання. Проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки:

1. Розкрито теоретичне трактування змісту поняття «бізнес-модель» та «корпоративні стратегії управління». Ключове визначення бізнес-моделі базується на таких науково-методичних підходах, як аналітичний, економічний, процесний, структурний, організаційний, системний, стратегічний, корпоративний, інтегрований. Бізнес-модель компанії доцільно трактувати як сукупність елементів, які характеризують принципову, відмінну від конкурентів логіку його функціонування на основі використання ключових компетенцій для максимально ефективного здійснення стратегічного управління у системі бізнес-процесів із метою створення продукту (послуги), що відповідає пріоритетам споживачів. Одним із принципів є питання про включення до складу бізнес-моделей корпоративної стратегії як важливої складової, що є узагальненою моделлю розвитку компанії і направлена на реалізацію та формування раціональних економічних відносин із контрагентами, містить в собі визначені довгострокові цілі, технології (інструменти досягнення), ресурси і систему управління, забезпечує її дієздатність і адаптацію до зміни умов зовнішнього і внутрішнього середовища, охоплює весь господарський портфель фірми.

2. Уточнено сутнісне тлумачення стійкості суб'єктів господарювання. Корпоративна стратегія повинна забезпечувати здатність компанії функціонувати та розвиватись в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, що, змінюючись, перебуває при цьому у стані динамічної рівноваги у визначений період часу в конкретній ринковій ситуації. Така динамічна рівновага може бути інтерпретована як стан економічної стійкості, яку можна розцінювати як критерій прийняття стратегічних рішень та досягнення стратегії, ключову конкурентну перевагу страхової компанії й міру ефективності бізнес-моделі в стратегічному управлінні. Автором запропоновано власну дефініцію стійкості страхової компанії, за якою вона визначається як динамічна рівновага основних функціональних видів діяльності компанії (страхової, інвестиційної, фінансової, іншої операційної), що дозволяє забезпечувати стабільне збалансоване її зростання в стратегічному управлінні.

3. На основі узагальнення досвіду наукових публікацій розглянуто підходи до оцінювання стійкості в стратегічному управлінні суб'єкта страхування життя з подальшим їх удосконаленням та представлено алгоритм дослідження стійкості в стратегічному управлінні, що передбачає поетапне визначення і аналіз об'ємних (абсолютних), відносних та інтегральних показників стійкості страховика. Для оцінки стійкості страхових компаній слід урахувати низку особливостей цього виду економічної діяльності, зокрема те, що в страхуванні життя в одному наборі поєднано ризикові, заощаджувальні, кредитні функції та функції створення доходу. Підкреслено важливість оцінювання стійкості не лише окремих суб'єктів страхування життя, а й рівня стійкості ринку страхування життя, який варто розглядати як важливий фактор зовнішнього середовища, що створює передумови для стійкого функціонування страхових компаній.

4. Здійснено аналітичну оцінку основних тенденцій забезпечення стратегічного управління стійкістю страхових компаній основних корпоративних бізнес-моделей: страхових компаній зі значною часткою іноземного капіталу; страхових компаній, заснованих на використанні вітчизняного капіталу; страхових кептивних компаній, що функціонують на основі вітчизняного капіталу; страхових компаній, що входять до сфери впливу банківських установ, з якими співпрацю підкріплено фактом

співволодіння. Встановлено, що відсутня кореляція між абсолютними та відносними показниками стійкості страхових компаній різних бізнес-моделей. Інтегральна оцінка стійкості компаній, здійснена за методикою тестів раннього попередження, перебуває у межах від 2 балів (задовільний стан, відсутні серйозні проблеми, показники знаходяться на середньому рівні) до 3 балів (граничний стан, який викликає тривогу, показники знаходяться на рівні, значно нижчому за середній). Найбільш нестійкою бізнес-моделлю є страховий бізнес, який перебуває у сфері впливу банківських установ, що пояснюється спадом та стагнацією ринку споживчого кредитування. Найбільш стійкою бізнес-моделлю компаній страхування життя в Україні є страховий бізнес, побудований на засадах кептивного вітчизняного капіталу. Така бізнес-модель характеризується найвищим запасом міцності, що дозволяє компанії зберігати стійкість у межах нормативних значень показників та швидко відновлювати позитивну динаміку розвитку після спаду ділової активності.

5. Узагальнено найбільш поширені стратегії розвитку страхових компаній та встановлено їх відповідність корпоративним бізнес-моделям. Компанії – лідери ринку страхування життя характеризуються різними підходами до формування і розвитку корпоративної стратегії. Найбільш поширені стратегії: стратегія виживання, метою якої є утримання своїх позицій на ринку (повільні темпи росту активів та ринкової частки страховика), а також стратегія переслідувача лідера – стратегія експансії ринку шляхом агресивного продажу страхових продуктів (ринкова частка зростає швидшими темпами, ніж вартість активів страховика). Менш поширені стратегії – стратегія лідера ринку (зростання ринкової частки з одночасним збільшенням активів страховика), стратегія невикористаних можливостей (вартість активів зростає швидшими темпами, ніж вартість ринкової частки страховика). Обрані стратегії лідера та переслідувача лідера дали змогу страховим компаніям з іноземним капіталом отримати провідні позиції на українському ринку страхування життя. Страхові компанії, засновані на використанні вітчизняного капіталу, переважно застосовують стратегії переслідувача лідера (великі страховики, що входять до складу фінансово-промислових груп) та стратегії невикористаних можливостей. Страхові компанії, що входять до сфери впливу банківських установ, з якими співпрацю підкріплено фактом співволодіння, а також страхові кептивні компанії, що функціонують на основі вітчизняного капіталу, переважно орієнтуються на стратегію виживання. Однією з провідних світових стратегій у сфері страхування життя є нарощування рівня капіталізації компаній шляхом злиття та поглинання страхового бізнесу. Доведено, що висококонцентровані ринки – стійкіші до проявів кризових явищ. Страхові компанії із значною ринковою часткою перетворюються на інноваційних лідерів завдяки концентрації у них стратегічних ресурсів та надають страховикам стратегічної переваги з точки зору ефекту масштабу та синергізму. Більшість страхових компаній акцентують свою увагу на реорганізації, а не згортанні свого бізнесу.

6. Використання економіко-математичного моделювання здійснює оцінювання ролі зовнішніх та внутрішніх факторів стійкості в управлінні страховими компаніями. Вплив внутрішніх факторів на показник стійкості за тестами раннього попередження є визначальним для компаній, які функціонують на засадах бізнес-моделей із вітчизняним капіталом. Для інших видів корпоративних бізнес-моделей (страхових компаній зі значною часткою іноземного капіталу та страхових компаній із кептивним вітчизняним

капіталом) тісна залежність показника стійкості за тестами раннього попередження від внутрішніх факторів не спостерігається. Для забезпечення стійкості страхових компаній з іноземним капіталом та кептивних страхових компаній значення зовнішніх факторів є більш суттєвим порівняно із внутрішніми. За результатами економіко-математичного моделювання здійснено класифікацію факторів стійкості корпоративних бізнес-моделей страхових компаній за пріоритетністю та керованістю. Розглянуто тенденції діяльності компаній страхування життя з точки зору створення у регіонах сприятливих умов для забезпечення стійкості функціонування страхових компаній та здійснено кластерний аналіз за методом Варда і виділено 4 регіональні кластери. Зафіксовані суттєві диспропорції розвитку страхування життя та низька регіональна диверсифікація, що не створюють умови для економічно стійкого функціонування страхових компаній.

7. Удосконалено систему оцінювання стійкості страхової компанії та запропоновано підхід до покращення характеристик корпоративної бізнес-моделі страхової компанії. Обґрунтовано доцільність інтегральної оцінки з використанням розробленої автором моделі «Ромб стійкості страховика». Рекомендована методика дозволяє здійснити комплексне оцінювання стійкості страховика з урахуванням чотирьох функціональних видів діяльності страхової компанії (страхової, інвестиційної, фінансової та іншої операційної). Для полегшення процесу формування результатуючої корпоративної стратегії розвитку страхової компанії й обґрунтування необхідності трансформаційних змін необхідно поєднувати результати оцінювання за методикою «Ромб стійкості» з оцінкою рівня потенціалу страхової компанії та здатністю компанії до розвитку. Результати апробації запропонованої методики за моделлю «Ромб стійкості» підтвердили практичну значимість та можливість її рекомендувати до практичного використання страховиками.

8. Запропоновано перспективні напрями розвитку процесів стратегічного управління безпекою страхових компаній. Безпеку зовнішнього середовища страхової компанії розглянуто як міру гармонізації в часі та просторі інтересів страховика з інтересами ринку. Для оцінки рівня безпеки ринку страхування життя, що є важливою передумовою для розвитку страхового бізнесу, у дисертації розроблено економіко-математичну модель узагальненого показника комплексної оцінки рівня безпеки регіональних ринків страхування життя.

9. Обґрунтовано підходи до підвищення надійності діяльності страхових компаній за рахунок диверсифікації інвестиційного портфеля. У роботі доведено, що вільні кошти страховиків не повною мірою трансформуються в інвестиційні ресурси. Крім того, на початковому етапі розвитку інвестиційного страхування відповідний страховий резерв в кожній окремій компанії може виявитися недостатнім для використання низки інструментів інвестування та формування збалансованого повноцінного портфеля. Компанія при розміщенні резервів, сформованих за класичними договорами страхування життя, обмежена не лише регулятором, але й необхідністю практично повністю знизити ризик. Страхові компанії, що працюють на ринку страхування життя, мають слабо диверсифіковані інвестиційні портфелі. У зв'язку з цим особливу увагу страховики повинні приділяти власній інвестиційній політиці та освоєнню нових інвестиційних продуктів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ Монографії

1. Білоус Н. М. Перспективи розвитку ринку страхування життя України в контексті міжнародних інтеграційних процесів / Н. М. Білоус // Європейська інтеграція: досвід Польщі та України : кол. моногр. / за заг. ред. Н. В. Павліхи. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – С. 573–578. *Особистий внесок здобувача: досліджено фінансово-економічні показники страхових компаній України та проблеми їх інтеграції до світового страхового ринку (30,5 д.а., особисто автора – 0,3 д.а.).*

Статті у наукових фахових виданнях

2. Білоус Н. М. Фактори фінансової стійкості страхових компаній зі страхування життя / Н. М. Білоус // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. праць. – Київ, СЕУ, Рівне: НУВГП, 2011. – Вип. XVII, № 2. – С. 65–77 (0,6 д.а.).

3. Білоус Н. М. Особливості фінансового потенціалу страхових компаній зі страхування життя / Н. М. Білоус // Вісник НУВГП : зб. наук. праць. Серія «Економіка». – Рівне: НУВГП, 2011. – Вип. № 2 (54). – С. 3–10 (0,3 д.а.).

4. Білоус Н. М. Сучасні тенденції капіталоутворення в секторі страхування життя та накопичення в Україні / Н. М. Білоус // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. праць. – Київ, СЕУ, Рівне: НУВГП, 2013. – Вип. XIX № 1. – С. 166–176 (0,5 д.а.).

5. Білоус Н. М. Динаміка концентрації ринку суб'єктів страхування життя в Україні / Н. М. Білоус // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. праць. – Київ, СЕУ, Рівне: НУВГП, 2013. – Вип. XIX № 3. – С. 166–174 (0,4 д.а.).

6. Білоус Н. М. Корпоративне страхування життя: переваги для підприємств та співробітників / Н. М. Білоус // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. праць. – Київ, СЕУ, Рівне: НУВГП, 2013. – Вип. XIX № 4. – С. 144–157 (0,6 д.а.).

7. Білоус Н. М. Діяльність страхових компаній за видами договорів страхування життя в Україні / В. І. Павлов, Н. М. Білоус // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. праць. – Київ, СЕУ, Рівне: НУВГП, 2014. – Вип. XX № 1. – С. 124–133. *Особистий внесок здобувача: досліджено динаміку чистих страхових премій та страхових виплат за різними видами договорів страхування життя у страхових компаніях (0,4 д.а., особисто автора – 0,2 д.а.).*

8. Білоус Н. М. Бізнес-моделі корпоративних стратегій управління страхових компаній / І. Л. Сазонець, Н. М. Білоус [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – Дніпропетровськ, 2014. – № 4 – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/op=1&z=4229>. *Особистий внесок здобувача: проаналізовано показники*

стійкості страхових компаній та побудовано матрицю формування стратегій компаній страхування життя (0,5 д.а., особисто автора 0,25 д.а).

Публікації у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних

9. Білоус Н. М. Інтегральна оцінка стійкості страхових компаній на регіональному рівні / Н. М. Білоус // «Бізнес-Інформ». – Харків, 2015. – № 8 (451). – С. 232–237 (0,3 д.а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. Білоус Н. М. Методика оцінювання стійкості в управлінні суб'єкта страхування життя / Н. М. Білоус // Європейська інтеграція і перспективи розвитку економічного потенціалу України на сучасному етапі: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (19 трав. 2007 р.). – Дніпроп. : ДНУ, ФМЕ, 2007. – С. 44–48 (0,2 д.а.).

11. Білоус Н. М. Основні бізнес-моделі корпоративних стратегій управління страховими компаніями / Н. М. Білоус // Бізнес-плани інвестиційних проєктів розвитку Дніпропетровщини: матеріали регіональн. наук.-практ. конф. студ. та аспір. (28 груд. 2008 р.). – Дніпроп. : ДНУ, ФМЕ, 2008. – С. 71–75 (0,2 д.а.).

12. Білоус Н. М. Фінансова стійкість страхових компаній зі страхування життя / Н. М. Білоус // Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки: IV Міжнар. наук.-практ. конф. (11-12 трав. 2011 р.). – Тернопіль, 2011. – С. 139–140 (0,1 д.а.).

13. Білоус Н. М. Чинники фінансової стійкості страхових компаній зі страхування життя / Н. М. Білоус // Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України: Зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 трав. 2011 р.). – Луцьк: ВІЕМ, 2011. – С. 270–272 (0,1 д.а.).

14. Білоус Н. М. Моделювання впливу зовнішніх та внутрішніх факторів в стратегічному управлінні стійкістю страхових компаній / Н. М. Білоус // Стратегические решения информационного развития экономики, общества и бизнеса на современном этапе: Сб. тезисов докл. I Междунар. науч.-практ. конф. (5-7 июля 2012 г.). – пос. Научный, Бахчисарайский р-н, АР Крым, Украина, 2012. – С. 314–325 (0,6 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Білоус Н.М. Корпоративні бізнес-моделі в стратегічному управлінні стійкістю страхової компанії. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне, 2015.

У дисертації представлено комплексне теоретичне узагальнення та практичне розв'язання наукового завдання, що полягає у визначенні засад стратегічного управління стійкістю страхових компаній із застосуванням корпоративних бізнес-моделей. Розглянуто поняття «бізнес-модель» та «корпоративні стратегії» управління стійкістю суб'єктів господарювання. Проведено аналіз найбільш поширених стратегій розвитку страхових компаній та встановлено їх відповідність з корпоративними бізнес-моделями. Здійснено оцінку стійкості страхових компаній, узагальнено найбільш поширені стратегії формування бізнес-моделей поведінки

страхових компаній та запропоновано підхід до покращення характеристик корпоративної бізнес-моделі страхової компанії зі страхування життя. Побудовано багатофакторні регресійні економіко-математичні моделі лінійної множинної регресії залежності інтегрального показника стійкості компаній від зовнішніх та внутрішніх факторів. Удосконалено систему оцінювання стійкості страхових компаній шляхом формування моделі «Ромб стійкості страховика». Розглянуто перспективні напрями розвитку процесів стратегічного управління безпекою страхових компаній. Запропоновано шляхи підвищення надійності діяльності страхових компаній за рахунок диверсифікації інвестиційного портфеля.

Ключові слова: страхова компанія, бізнес-модель, корпоративна стратегія, економічна стійкість, стратегічне управління, страхування життя.

АННОТАЦИЯ

Билоус Н.М. Корпоративные бизнес-модели в стратегическом управлении сопротивления страховых компаний. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный университет водного хозяйства и природопользования, Ровно, 2015.

В диссертации представлено комплексное теоретическое обобщение и практическое решение научной задачи, которая заключается в определении основ стратегического управления устойчивостью страховых компаний с применением корпоративных бизнес-моделей.

Основные научные позиции диссертации доведены до уровня обобщения методологических и практических рекомендаций, которые позволяют повысить эффективность работы страховых компаний за счет формирования их современных корпоративных бизнес-моделей. Представленные рекомендации для всеобъемлющей системы оценки устойчивости универсальны и могут быть использованы в стратегическом управлении компаниями по страхованию жизни, которые используют различные корпоративные бизнес-модели.

Систематизированы подходы к понятию «бизнес-модель», а также обобщены основные положения концепции стратегического управления устойчивостью страховых компаний. Уточнено сущность понятия устойчивости страхового рынка в стратегическом управлении как важного фактора внешней среды, что создает предпосылки для устойчивого функционирования страховщика. Систематизированы методики оценки устойчивости в стратегическом управлении субъекта страхования жизни с дальнейшим усовершенствованием.

Проанализированы основные тенденции обеспечения стратегического управления устойчивостью страховых компаний на основе системы показателей и по методикам интегральной оценки. Осуществлен обзор наиболее распространенных стратегий развития страховых компаний и установлено их соответствие с корпоративными бизнес-моделями.

Построены многофакторные регрессионные экономико-математические модели линейной множественной регрессии зависимости интегрального показателя устойчивости компаний от внешних и внутренних факторов, которые могут быть использованы при обосновании предложений по оптимизации деятельности

страховых компаний. Усовершенствованная система оценивания устойчивости страховых компаний по модели «Ромб устойчивости страховщика» и предложен подход к улучшению характеристик корпоративной бизнес-модели страховой компании. Предложена экономико-математическая модель для определения уровня безопасности рынка страхования жизни в регионах. Сформулированы пути повышения надежности деятельности страховых компаний за счет диверсификации инвестиционного портфеля.

Ключевые слова: страховая компания, бизнес-модель, корпоративная стратегия, экономическая устойчивость, стратегическое управление, страхование жизни.

SUMMARY

Belous N.M. Corporate business models in strategic management of the the insurance company resistance. – Printed as manuscript.

The thesis for a scientific degree of the Candidate of Economic sciences, specialty 08.00.04 – Economics and Enterprises Management (by economic activities). – National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne, 2015.

A complex theoretical generalization and practical solution of scientific challenge, which essence is to determine the principles of strategic management stability of insurance companies using corporate business models is presented.

The analysis of the most common strategies of insurance companies development is conducted and their accordance with corporate business models is founded. The assessment of the stability of insurance companies is carried out, the most spread strategies of business models forming of the insurance companies behavior are summarized. Multifactor regressive economic-mathematical model of linear multiple regression dependences of integral index of sustainability of the companies on the external and internal factors are constructed. The system of evaluation of the insurance companies stability by forming a model of the «Diamond of the sustainability of the insurer» is improved. The promising directions of development of the processes of insurance companies strategic security management are considered. The ways of improving of the reliability of insurance companies activities are offered.

Keywords: insurance company, business model, corporate strategy, economic sustainability, strategic management, life insurance.

Підписано до друку 13.12.2015 р. Формат 60x90¹/₁₆.

Папір друкарський №1. Гарнітура Times.

Друк різнографічний. Ум.-друк.арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Зам. № 4959.

Видавець і виготовлювач

*Редакційно-видавничий відділ Національного університету
водного господарства та природокористування.*

33028, м. Рівне, вул. Соборна, 11.

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції РВ № 31 від 26.04.2005 р.*